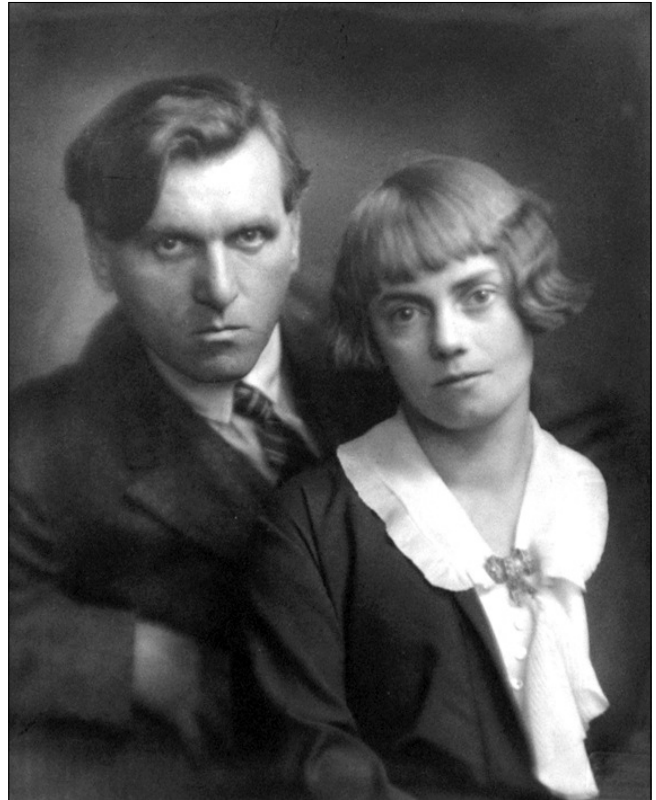

A másik Csinszka – itt és ott

A MODEM és a KOGART Márffy-tárlatai

Nagyvárad és Kolozsvár között félúton, a vonat ablakából is gyönyörködni lehet a hegyoldalra épült *csucsai kastély* festői látványában, az ormon pedig a román költő és politikus – Octavian Goga – emlékére emelt, bizánci stílusú Golgotában. A hatvanas évek végén a nagyvilági eleganciával berendezett múzeumi lakosztályban Goga kéziratai mellett még láthattam a diplomata múltját idéző frakkját, hazai és külföldi kitüntetéseit. Találkozhattam a matuzsálemi kort megérett, energikus özvegyével is, aki négy évtizeddel a történetek után jelképes és jótéteményi gesztusként értékelte, hogy Ady anyagi gondokkal küzdő fiatal özvegyétől annak idején megvásárolták a Boncza-rezidenciát. Az alkalmi idegenvezetéseket vállaló idős hölgy ellentmondást nem tűrő hangon hozzáfűzte: a házaspár különben sem használta a kastélyt, ezért rendezték be a hegyalján, a bejárati portán Ady emlékszobáját... A „*Casa alba Endre Ady*” (Ady Endre fehér háza) elnevezésű cselédlakásban viszont nyoma sem volt a költő kéziratainak vagy köteteinek, csak a körösrévi román és magyar kerámiák dekoratív tarkabarkaságára emlékszem a hófehérre meszelt falakon. Lám, így lehetett akkoriban mesterségesen „fehér foltokat” kreálni közös múltunk kulturális emlékezetében. A Goga-síremlék mozaikból kirakott, monumentális ikon-triptichonja felé kaptatva a hegyoldalban, a kanyargó ösvény valamelyik padjánál vagy egy-egy forduló bokránál meg-megállva, eszembe jutott a kortársak vallomása: orvosi előírásra, a napi robotként rótt „egészségügyi sétái” során a halálos beteg költő innen gyönyörködött a nagyszerű panorámában (az általa titokban lefizetett személyzet pedig itt rejtette el számára a költői ihlethez nélkülözhetetlen alkoholt).

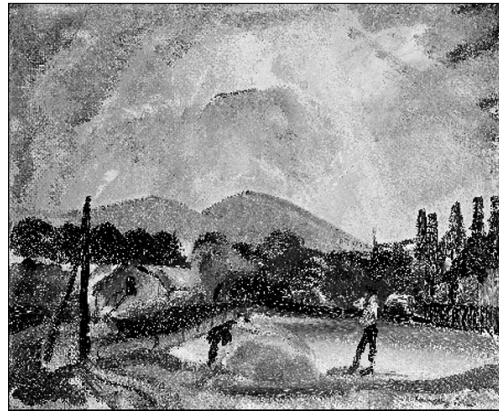
Ami a csucsai kastélyban abbamaradt, azt folytatja emlékidézőként a debreceni Modern és Kortárs Művészeti Központ „*A másik Csinszka – Márffy Ödön műzsája*” címmel május végéig tartó tárlata. Ady ünnepléses pesti temetésétől Csinszka korai és váratlan haláláig csak másfél évtized telt el. „A nemzet özvegyének” szerepkörét első perctől elutasító Csinszka rövid, intenzív életébe belefért az egyéves flörtölés Babits Mihállyal, de Móricz Zsigmond is kitartó hódoló közé tartozott, második férjével, Márffy Ödön festőművésszel pedig mindvégig boldog házasságban élt. Csinszka hozománya biztonságos anyagi háttérrel teremtett. Az együtt épített Szamóca utcai villa és festői környezete kimeríthetetlen ihletforrá-

Márffy Ödön páros fotóportréja Csinszkával

sávává vált a franciás iskolázottságú alkotóművészek: a művészeti szalonról a kerti partikig – számos képe témájává vált. Csinszka múzsai szerepköre is vitathatatlan volt: a bubifrizurás, fitos orrú portréktól a műtermi vagy szabadtéri aktokig, számos bizonyíték maradt rá. Fél százánál több olaj- és pasztellkép, több tucat akvarell, egyedi vagy sokszorosított grafikai lap őrzi az ihlető modellté vált feleség emlékét. Az úgynevezett „Csinszka-korszakhoz” tartoznak a kerti munkálatokat bemutató zsánerképek mellett a park virágait és gyümölcseit megörökítő, színpompás csendéletek is. A jó értelemben teátrális rendezés „díszleteinek” óriási Ady-, Babits- vagy Móricz-portréi, írásaik nyomtatott betűiből rajzolódni ki, nagyszerűen tagolva a teret. Csinszka egyik Márffy-féle arcképére is Ady verssorait applikálták: „Nem tudom, miért, meddig / Maradok meg még neked, / De a kezedet fogom / S őrizem a szemedet”. A MODEM emlékidézését Csinszka rajz- és verspróbálkozásai, továbbá korabeli dokumentumok és levélváltások teszik teljesebbé.

A „civis város” újszerű kezdeményezését tudatosan egészíti ki Budapesten „Szín, Fény, Ragyogás” címmel Márffy Ödön egész pályafutását áthidaló, gyűjteményes kiállítása, a Kovács Gábor Művészeti Alapítvány két teljes emeleti szintet betöltő, augusztus elsejéig látogatható vállalkozása. Mi most csak a Csinszka-korszak képeire összpontosítunk. A főfalon itt Csinszka 1922 körüli, olajjal festett mellképe kapott helyet, amely a harmadik emeleten fogadja a látogatókat. Szinte köszönti a nézőket, mert modellként szemben ült a festővel a szabadban. Bordó ruhája erőteljes színhatást hordoz a sötétzöld növényi háttér előtt. E kép egyik, 1929 tájára datált változata (Csinszka mintás vállkendővel II.) ugyancsak megtekinthető. Ez szintén a szabadban készült, de oldalról és „hanyag eleganciával”. A KOGART-ban látható harmadik portré egy pár évvel későbbi akvarell, amelyen Csinszka virágmintás kabátkát visel. Az itt vendégeskedő aktok is teljes évtizedet fognak át, kezdve az 1920 körül készült olajképpel (amelyen az árnyékos bokrok és fák háttéréből a napsütésbe lép ki, jobbjával a fatörzsnek támaszkodik, balját bubifrizurás feje fölé kulcsolja), egészen az 1930 tájáról való műteremrészletig (ahol jobbjára könyökölve fekszik a heverőn, baljával félig az ölet takarja, fölötte pedig a műteremablak kilátást enged a vízparti tájra). Az egyik kiállított akvarell is erre emlékeztet.

Márffy Ödön:
Nyári napsütés
(1930 körül,
olaj, vászon)

Márffy Ödön:
Vörös virágcsendélet
(1929, olaj, vászon)

Debreceni tárlat-részlet Ady, Babits és Márffy óriás-fotóival